

Kállai Ernő: a politikai elit nem akarja elhinni, hogy nagy a baj

(2008. augusztus 16. szombat, Népszava)

Ma sokan azt hiszik, hogy a társadalmi feszültségeket „le lehet verni” a cigányokon, ezzel ki lehet eresztetni a gőzt, és a romák tulajdonképpen megérdemlik, mert sok gond van velük – állítja Kállai Ernő. A kisebbségi ombudsman szerint életveszélyes helyzet alakult ki, hiszen a társadalom elkeseredettségét nagyon könnyű meglovagolni olyanoknak, akik valamilyen politikai célt szeretnének elérni. – Látta a Móricka vicclapot?

– Láttam, és nem csodálkozom. Beleillik abba, amit korábban mondtam. Leírták rólam, hogy lenáciztam a magyarságot, pedig soha nem jutott eszembe ilyen butaság. Ez a lap is olyan jel, amely beleillik a mostanában tapasztalható mechanizmusba. Egyébként az interneten látom, milyen vélemények vannak a Mórickáról.

– És milyen véleményekkel találkozott?

– Furcsán kétértelműekkel. Például, micsoda véletlen, hogy pont a cigányokra ismerünk rá, meg hogy tulajdonképpen nem hülyeség ez. Nagyon érdekes folyamat zajlik ma, ami valahol alul kezdődik. Van a társadalomban egy nagyfokú elégedetlenség, ami a rendszerváltáskor kezdődött, de most kezd kicsúcsosodni, mondhatnám, lassan kiborul a bili. Nem más ez, mint az átgondolt társadalompolitika hiánya, ami a felnövekvő generációt arra készíteti, hogy úgy érezze: velük nem foglalkozik senki, magukra hagyták őket és ezért nincs jövőképük. Vidéken sok helyen valóban rossz a közbiztonság, az ott élők úgy érzik, alig működik az állam. Ezt az elkeseredettséget nagyon könnyű meglovagolni olyanoknak, akik valamilyen politikai célt szeretnének elérni. Csak hát ez egy életveszélyes helyzet.

– Láthatóan nagyon jól szervezett, 45 ezer példányban megjelenő újság a Móricka. Nem néznek mögé, hogy kik és hogyan támogatják őket?

– Úgy tudom, ez egy magánkiadó. Ettől a pillanattól kezdve nekem semmilyen vizsgálati jogosítványom nincs az ügyben. Ezt már sokszor „elsírtam”. Most fontolgatjuk a kollégáimmal, hogy tudunk-e egyáltalán bármilyen jogi lépést tenni azon kívül, ami egyébként mindenki másnak a rendelkezésére áll.

– Önök is tehetnének feljelentést, hogy megkönnyítsék a nyomozó hatóságok munkáját.

– Igen, volt már ilyenre példa. Amikor egy eset nagy valószínűséggel kimeríti a bűncselekményi tényállást, például a közösség elleni izgatást, megtesszük a szerintünk szükséges lépéseket.

– Hogyan lehet megfogni az uszító internetes tartalmakat, mint például az Indavideót, ahol különböző zsidóellenes filmek vannak fent?

– A mostani jogszabályi környezetben gyakorlatilag sehogy.

– *Korábban is utalt a sajtó felelősségére abban, hogy mit hoznak nyilvánosságra...*

– A sajtónak nem az a feladata, hogy elhallgasson jelenségeket, az régen rossz lenne, ha ilyenfajta cenzúrát alkalmaznánk. De valamiféle etikai normára, vagy nem is tudom, mire, szükség lenne. Hogy egy újság gondolja meg, mi az, amit érdemes széles körben reklámozni, és mi az, amiről nem ad hírt. Persze ez nem sértheti a sajtószabadságot, hiszen az nem lenne jó, ha valaki „föntről” megmondaná, miről írjanak. A Móricka esetében például nem tételezem fel a főszerkesztőről, hogy egy „vérrasszista” ember lenne; nyilván egyfajta üzleti lehetőséget látott a témában. És kapott is hatalmas reklámot, az újságot kiplakátolták, sokan erről beszélnek. Csak ez úgy csapódik le, hogy lehet cigányozni.

– *Volt egy konkrét kezdeményezése Majtényi László ORTT-elnökkel az elektronikus médiumok ellenőrzéséről. Hol tart az ügy?*

– Most formálódik egy vizsgálat az ORTT-nél, amihez szakmai segítséget adunk.

– *Nyilván csak utólagos vizsgálatokról lehet szó?*

– Persze. Nemsokára lesz is egy szakmai találkozónk azzal a szervvel, amelyikkel kidolgozzuk, hogy mit lenne érdemes vizsgálni ebben a kérdésben.

– *Eddig arról beszéltünk, milyen nehéz a már megtörtént események után cselekedni. Nem kellene a megelőzésen gondolkodni? A jogalkotásban vagy az oktatásban mit kellene ahhoz tenni, hogy a gyerekek majd felnőttként ne szélsőséges nézeteket kövessenek?*

– Kollégáim az elmúlt héten találtak egy honlapot, amely arról értekezik, milyen mértékben terjedt el a gyerekek között az ilyen típusú szélsőséges nézet. Rengeteg idézet van, meg honlapcím, ahol a gyerekek saját magukat reklámozzák, szélsőséges nézeteikkel együtt. Ennél jobban semmi nem bizonyítja, hogy nagyon nagy a baj. De a politikai elit nem akarja elhinni. Azt gondolják, hogy csak felületes problémáról van szó, arról, hogy néhány száz felheccelt ember kimegy valahová, balhézik egy kicsit, aztán előbb-utóbb hazazavarják őket. Pedig nem erről van szó, ezen már régen túl vagyunk. A gyűlölet sokkal mélyebben kezd a társadalom alapjaiba beépülni, és ezt már nem lehet aláírásgyűjtésekkel, nagygyűlésekkel elintézni. Egyértelmű iránymutatást kellene adni a társadalomnak – ez viszont hiányzik.

– *Kinek kellene irányt mutatni?*

– A politikai elitnek, a legmagasabb szinttől a legalacsonyabbig. Azt kellene mondani, hogy gyerekek, ez nem fér össze a jogállamisággal. Amikor a monoki ügyben elmondtam, amit elmondtam, eszembe sem jutott, hogy hatalmas vihart kavarok, és én leszek az egyes számú közellenség, aki elvtelenül mentetgeti az „ingyenélőket”. Azt gondoltam, teljesen természetes, hogyha megállapítok egy alkotmányos jogsértést, akkor mindenki kiáll mellettem, aki arra hivatott. És akkor jöttek a politikusok, hogy igen, nem szabad ilyet csinálni a cigányság ellen sem, de... Mindig ott a „de”. Pedig elég sokat ostromozom a cigányokat is, vissza lehet keresni a nyilatkozataimat. Vannak azonban olyan alapkérdések, ahol nincs „de”. Külföldön, például egy melegfelvonuláson a város püspökétől kezdve a jobb- és a baloldali politikusok együtt vonulnak fel. Nálunk meg azt mondták, hogy ezt nem kellene. A romákat érő egyre több inzultus után is hiányolom a társadalmi összefogást, a tiltakozókat és a lelkes aláírásgyűjtőket. Valahogy eltűntek. Ma sokan azt hiszik, hogy a

társadalmi feszültséget „le lehet verni” a cigányokon, ki lehet eresztetni a gőzt, és tulajdonképpen megérdemlik, mert hát sok gond van velük.

– *Ez egy irányított folyamat?*

– Nem, nincsenek összeesküvés-elméleteim. Csak azt ne felejtse el senki, hogy más is sorra kerülhet, ha elszabadul az örület. Tévednek, akik azt mondják, hogy a cigányokkal megússzuk az egészet, és utána megnyugszik a társadalom. Nem így van, a történelem nem erre mutat példákat. Már nem merek párhuzamot vonni a 30-as évekkel, mert félreértene. De mégis megjegyzem, hogy amikor a 30-as évek Németországát említettem, nem a náci hatalomátvétel utáni időszakra gondoltam, hanem a weimari Németországra. Amikor az akkori politikai elitet kérdezték a nácikról, nem kellemetlen-e nekik, hogy itt vannak ezek a primitív emberek, akik az utcán masíroznak, az volt a válasz: semmi gond, elintézik a „komcsikat” és aztán majd mi jövünk. Csak aztán ez nem sikerült, mert egy kicsit nagyra nőttek. Nem kellene idáig eljutnunk. Az emberek nem rosszak, nem alapvető tulajdonságuk a gyilkos szenvedély – de a tömeg manipulálható.

– *Említette, hogy a cigányokat is felelőssé teszi. Miért?*

– Mert bár rendkívül nehéz helyzetben vannak, nem sikerült egy saját, ütőképes értelmiségi réteget kinevelni. Van abban igazság, hogy a cigányokat rászoktatták arra, hogy várják a csodát. Pedig soha nem volt még arra példa, hogy a társadalom a keblére ölelte volna őket. És ha ez meg is történe, akkor is felkészülten kell várni és élni kell a lehetőséggel. Beszélünk például az európai uniós támogatásokról; lehet, hogy még a cigányokra is fordítanak pénzt ebből. De milyen területen lehet ezt a pénzt hatékonyan felhasználni? A cigányok esetében tűzzel-vassal kihasználnám ezt a lehetőséget arra, hogy gyors ütemben kiépítsenek egy nagyon erős értelmiségi réteget. Én semmi mást nem csinálnék, semmi mást nem kérnék a kormánytól, mint 6-8 nagyon jó gimnáziumot kollégiummal, a legjobb tanárokkal. És akkor mindjárt mérhető időn belül változás történe ezen a téren.

– *Volt egy ügy, amiben legalábbis helyretett egy roma vezetőt. Kolompár Orbán mondta azt, hogy valamiféle önvédelmi mozgalmat kellene a romáknak indítani az őket érő atrocitások ellen. Ön szerint nem erre van igazán szükség.*

– Értettem, hogy mit akar mondani, de valószínűleg rosszul fejezte ki magát; ő sem arra gondolt, hogy csapatokat kellene felállítani. De nyilvánvaló, hogy ez is be fog következni spontán módon, hogyha ilyen irányba mennek a dolgok. Erre is van példa Brazíliában, ahol a gazdagok bezárkóznak a lakóparkokba és fizetett zsoldosokkal mészároltatják le időnként a szegényeket. Ide csak nem kéne eljutni. Néha szükség van arra, hogy erősebb hasonlatokat használjunk, mert valaki legalább felhívja a figyelmet erre. Csak az a baj, hogy ezt többnyire én teszem meg, pedig nemcsak az én feladatom. Nagyon boldog lennék, ha ülhetnék a szobámban, intézném az ügyeket, kivizsgálnánk, megírnánk a jelentéseket. Kollégáimmal együtt nem érezzük azt, hogy valami túlzó dolgokat mondanánk. A társadalomban baj van. Függetlenül attól, hogy jobb- vagy baloldali kormány van. Akárki is lesz hatalmon a következő években, valakinek tenni kell annak érdekében, hogy az emberek ne érezzék ennyire elesettnek, kizsároltnak magukat.

– *Ha azt mondanák, hogy holnaptól ön az a valaki, akinek meg kellene oldania a romák helyzetét, mi lenne az első lépése?*

– Az említett 6-8 gimnázium létrehozása. Tehát elsőként az oktatás. Úgy látszik, hogy a mai integrált nevelés nagyon nyögvenyelősen alakul. Ezt is erőltetném természetesen, de a nemzetiségi képzést mindenképp megcsinálnám. Persze rengeteg ellenzője lenne, még a romák között is. A roma politikusok azt mondanák, hogy ez szegregáció. De ez most egy különleges helyzet; azon már túlvagyunk, hogy sokat gondolkodjunk. A másik lépésem a felnőttek esetében a munkaerőpiacra való beléptetés lehetősége lenne, bármi áron. Ez nem azt jelenti, hogy az államnak kell munkahelyeket teremteni, mert nem ez a feladata. Olyan gazdasági környezetet kellene kialakítani, ami lehetővé teszi azt, hogy dolgozzanak. A romák többségében ma is dolgoznak – bárki bármit is mond, hiszen egyébként éhséglázadások lennének vagy éhen halnának –, csak feketén. És azért dolgoznak feketén, mert úgy látszik, erre van igény. Emellett átalakítanám a mai szociális segélyezési rendszert; én sem gondolom, hogy a munkahelyteremtés és a munkaerő piacra való visszajutásának szempontjából ez jó lenne. Csak nem alkotmányellenesen tenném. A nagy baj, hogy mindig közmunkában gondolkodnak. Ha közmunkára még több pénzt adunk, ez jó időlegesen, de hosszú távon, a következő generációknak? Inkább a gazdaságot kellene a 21. századhoz igazítani. Tudja valaki Magyarországon, hogy Indiában, ebben a szegény országban készítik el mondjuk egymillió amerikai adóbevallását? Lehetne nálunk is lehetőségeket találni, csak rá kellene állítani az oktatást arra, hogy néhány éven belül alkalmassá váljunk. Amikor a multinacionális cégek ide hozzák a gyártást, nem találnak képzett munkaerőt. Mert lehet, hogy képezünk ezer nem tudom micsodát, de éppen olyanok nincsenek, akik a korszerű iparba meg technológiába be tudnának lépni. Mindjárt nem lenne ekkora munkanélküliség. És ez még nem is munkahelyteremtést jelent, egyszerűen csak a gazdasági, oktatási környezet kihívásokhoz való igazítását.

– *Mit gondol a romák egységes fellépéséről? Nem kellene egységes cigány szervezetet létrehozni?*

– De, nagyon kellene, csak az a baj, hogy nincs meg a háttere. Az USA-ban az 50-60-as években, amikor volt egy fekete fellépés, annak már megvoltak az évtizedes előzményei. Nem látok még ilyen hátteret, megmondom őszintén. A rendszerváltozás óta viszonylag stabilnak tűnik a roma politikai elit, nem nagyon van benne fluktuáció. Nem bántani akarom őket, de ennyit sikerült elérniük. Ez sem rossz a semmihez képest, de kevésnek tűnik, főleg egy ilyen szorongatott helyzetben. De amúgy is nehezebb az ügy. Ha létre is jönne egy egységes roma szervezet, nem az önként vállalt politikai felismerés, hanem valamiféle félelem szervezné össze az embereket. És persze kellenének olyan karizmatikus vezetők, akik nemcsak okosak és jól gondolkoznak, hanem hatást is tudnak gyakorolni a roma tömegekre. Amúgy rendkívül komoly megosztottságot jelent, hogy a romák között eltérő fejlettségű csoportok vannak. Akik integrálódtak a társadalomba, annyiban romák csak, hogy annak tartják őket, és egyre kevésbé vállalnak közösséget a fenyegetettség miatt azokkal, akik viszont nagyon elesettek.

– *Ha saját közösségükkel nem szolidárisak, mit várjanak a többségi társadalomtól?*

– Miért, a magyar gazdasági elit annyira szolidáris a magyar szegényekkel? Vagy a magyar politikai elit annyira egységes az ország érdekében? Ez csak a lenyomata annak, ami az országban zajlik, semmi más. Piciben megjelent a magyar társadalomban a szolidaritás a szegényekkel, vannak nagyvállalkozók, akik ezt elkezdték alapítványokkal. Ez nagyon piciben megvan a romák között is. De a társadalom egyik részében sem olyan átütő, hogy komoly hatást tudna gyakorolni.

– Ha jól értjük, ön azt gondolja, hogy a magyar társadalom a romákban találja meg a bűnbakot, az ellenségképet. Tehát egy általános társadalmi jelenség itt csapódik le?

– Igen, úgy tűnik, hiszen a romák mellé nem nagyon áll senki. Itt a legkisebb áttörhető gát. És persze van egy csomó olyan félreérthető, a társadalomnak nem tetsző dolog a romák között, ami további táptalajt ad ahhoz, hogy meg lehessen találni, fel lehessen nagyítani és igazán szép formás ellenséget lehessen találni a társadalomban. Persze a romákat egyelőre nem üldözik, de nagyon erős a veszélye annak, hogy találtak egy közös ellenségképet.

– Ez a társadalom más kisebbségekkel szemben sem toleráns, lásd a melegfelvonuláson történeteket.

– Ez egy nagyon durva szembesülés volt és ezek a jelenségek egyfolytában azt erősítik bennem, hogy komoly probléma van a társadalomban. Az emberek nem rosszak, nem buták, hanem csak „felturbózódnak” bennük ezek a jelenségek, és egyre inkább igaznak kezdik el hinni. Biztos vannak olyan cigányok, akik bűnöket követnek el, mint ahogy vannak ugyanilyen nem cigányok is. Ez nem etnikai kérdés. Ha abban hiszünk, hogy ez etnikai kérdés, akkor a genetikai meghatározottság az alapvető. Akkor viszont teljesen fölösleges nevelésről, meg bármiről beszélni. Mert ha az embert nem lehet megváltoztatni, hanem olyannak születik... A politikusok pedig amiatt, mert mindenki szeretné megőrizni vagy megszerezni a hatalmat, nem nagyon mernek ellentmondani ezekben az ügyekben. Ez pedig baj. Nyugat-Európában hasonló jelenségek vannak, de jelentős különbség, hogy ott a politikai elit egyelőre viszonylag egységes. Együtt mondják, hogy ezt azért így nem kéne. Ha egy politikus vállalja, hogy vezető legyen, akkor néha kell mondani olyat is, ami nem tetszik az embereknek.